

The national Orthodox Society of Romania Women

– Abstract –

At the beginning of the 20th century, The National Orthodox Society of Romanian Women (founded in 1910) played an important role in the progression of culture and education of Romanian children from a religious and a national point of view (in accordance with the requirements of the national interest), by establishing preschools, schools and boarding schools where young students could be taught the national curriculum, but "under the close supervision of the society.

Key words: *National Orthodox Society of Romanian Women, preschools*

Cuvinte-cheie: *Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române*

Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române (SONFR) s-a constituit în anul 1910. În urma dezbaterilor din ultimele două luni ale acelui an, Parlamentul României a aprobat, cu doar un vot contra, Statutul și legea acesteia, ca un semn de recunoaștere și apreciere a rolului femeii în creșterea și educarea tineretului. Scopul societății era „dezvoltarea culturii și educațiunii copiilor români din punct de vedere religios și național, așa cum cere interesul patriotic” (art. 5).

Ca mijloc de realizare a scopului propus era prevăzută și înființarea de *grădini de copii*¹, școli și internate pentru elevi și eleve, în care cursurile se predau în conformitate cu programele Statului, dar sub „imediata supraveghere a societății” (art. 6, al. b).

SONFR, cu sediul în capitală, avea ca președinți de onoare pe IPSS Mitropolitul Primat al României și pe Mitropolitul Moldovei și Sucevei și era condusă de un comitet central, compus din „o prezidentă, 14 doamne ori domnișoare ca membri inamovibili și 10 bărbați, parte din cler, parte mireni, coopțați din rândul membrilor activi”. Semnul societății era o cruce din oțel

* Grădinița „Spiru Haret” Bacău.

¹ Prin Legea învățământului din 1948, *grădinile de copii* au fost denumite *grădinițe de copii*, termen utilizat și azi.

cu panglică tricoloră².

În capitală, SONFR a înființat „comitete parohiale” în fiecare parohie, cu ajutorul clerului, corpului didactic și al medicilor, iar în țară „filiale parohiale” în toate eparhiile, pe baza unui regulament. Activitatea comitetului central, sub conducerea **Anastasei Filipescu**, s-a desfășurat pe secțiuni; fiecare secțiune – între care se număra și *secțiunea grădini de copii* – era compusă din minimum 4 membri și era condusă de o doamnă sau domnișoară.

Încă de la 1 septembrie 1910, înainte ca SONFR să fie legiferată, comitetul acesteia a deschis prima grădină de copii în cartierul Floreasca din București, în str. Dorobanților nr. 171, într-un local închiriat pentru care se plătea anual suma de 1.530 lei³. Solemnitatea deschiderii acesteia a avut loc duminică 17 oct. 1910, ora 11 a.m., la care au fost invitați IPSS Mitropolitul Primat Athanasie „pentru a sfinți apa” și ministrul Instrucțiunii Publice, Spiru Haret, „pentru a o onora cu prezența” Domniei Sale această solemnitate⁴. De asemenea, au fost adresate invitații și membrilor filialelor parohiale locale din capitală pentru a participa la acest mare eveniment⁵.

Până la sfârșitul anului 1910, Comitetul SONFR a mai deschis încă trei grădini de copii în cartiere mărginașe din București, respectiv în Ghencea, Grivița și în Tei, toate în localuri închiriate, folosind câte o cameră pentru sala de clasă și câte 2-3 camere pentru locuința conducătoarelor⁶. La propunerea comitetului, Ministerul Instrucțiunii a numit conducătoare cu titlu provizoriu pe Eugenia T. Vasilescu la grădina de copii din Ghencea, pe Adela Duca-Hanamolu la cea din Grivița și pe Sevasta Caraman la cea din Tei, toate absolvente ale Externatului de Fete, cu practică pedagogică sau cu certificat de aptitudine pedagogică⁷. La cea din cartierul Floreasca funcționa Elena Nicolaide⁸.

După ce Anastasia Filipescu l-a informat pe ministrul Spiru Haret că a alcătuit comisia pentru patronajul grădinilor de copii, precizând numele celor șapte membre, Ministerul, prin Ordinul nr. 10.193/21 martie 1911, a numit ca membre în Comitetul pentru inspectarea grădinilor de copii pe doamnele: Zoe dr. Râmniceanu, Zoe Rosetti-Bălănescu, Zetta Manu, Eliza

² M. O., nr. 255/17 febr. 1911, p. 10.652-10.653; vezi și Elena Ungureanu, *Istoria învățământului preșcolar din județul Bacău*, Ed. Pim, Iași, 2009, p. 62-66.

³ A.N. București, fond SONFR, cap. VIII A, dosar 493/1910, f. 5.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, dosar 494/1911, f. 45.

⁶ *Ibidem*, f. 12.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, f. 12-13.

Greceanu, Esmeralda g-ral Manu, Maria Țimuș și d-ra Elena Odobescu⁹.

Încă de la înființare, comitetul Societății Ortodoxe a fost preocupat să îmbunătățească condițiile de funcționare ale grădinilor de copii, solicitând sprijin și Primăriei București „pentru a dona teren pentru a clădi un local de grădină de copii”, și Ministerului Instrucțiunii pentru a susține cu subvenții grădinile de copii deoarece „e nevoie și de ajutorul Statului pentru ca această binefăcătoare activitate începută sub auspicii îmbucurătoare să poată aduce roade îndestulătoare”¹⁰.

În rapoartele de activitate pe care le înaintau societății ortodoxe, conducătoarele interveneau pentru îmbunătățirea condițiilor de activitate, solicitând mutarea în alt local „din cauza chiriașilor din curte care erau pentru copii un exemplu negativ de comportare” sau propunând modele de orar, motivate psihologic. Astfel, dimineața considerau că era bine să se realizeze numai activități intelectuale, iar după-masa numai jocuri și ocupațiuni; ziua de sâmbătă să fie „fără lecții noi, ci o trecere în revistă a ceea ce s-a făcut în cursul săptămânii”¹¹.

Alte observații se refereau la aspecte de ordin metodic și de conținut, desprinse din lecțiile cu copiii, unele menținându-și valoarea și în prezent. În acest context, conducătoarea Sevasta Caraman sugera „accentuarea rolului jocului educativ, nu distractiv, iar exercițiul de vorbire nu [înseamnă] a flecări, ci a judeca cum trebuie să formuleze propozițiunea”. De asemenea, aprecia că nu-s educative convorbirile, mai ales la grădinile de copii din mahala, unde copiii povestesc „numai de bătai, înjunghieri, crime; așa că, de-abia începute, [convorbirile] trebuie oprite sub pretext că nu-ți place să asculți așa răutăți”. Jocurile să se aleagă cu atenție, selectând în special „pe cele dinamice și colective, pentru a-i antrena pe toți copiii să se miște după ce au ascultat o poveste. Nu e bine jocul *Șoarecele și pisica*, din cauză că doar doi copii aleargă și restul stau”¹².

S-au făcut și alte propuneri – care se refereau la realizarea lecțiilor de desen, ocupațiuni manuale, povestiri, memorizări – privitoare la conținut, metodică și locul lecțiilor în orarul zilei. Conducătoarea Sevasta Caraman a prezentat ca alternativă „textul Programului de la Geneva” pentru două diviziuni (grupe de copii – n. n.), una inferioară (copii de 3-6 ani) și alta superioară (copii de 6-7 ani), și orarul aferent¹³.

Imediat după primirea avizului de la MIPC, membrele comitetului

⁹ *Ibidem*, dosar 493/1910, f. 9 și 11.

¹⁰ *Ibidem*, dosar 494/1911, f. 5 și 62.

¹¹ *Ibidem*, f. 7-10.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

respectiv au efectuat inspecții la grădinile de copii din Capitală, în urma cărora au înaintat la 15 iunie 1911 un raport către Primăria București în care era consemnat faptul că localurile în care funcționează aceste instituții sunt „puțin igienice și de cele mai multe ori neîncăpătoare și nepotrivit alese pentru a conține un număr mare de copii” și că, „rămânând cum se află, [acestea] nu pot fi decât un focar de infecțiune vătămătoare copiilor”¹⁴.

Aceste constatări au stat la baza deciziilor Comitetului Central al Societății Ortodoxe luate ulterior: construirea unor localuri proprii de grădini de copii după proiecte tip de la Casa Școalelor care îndeplineau toate condițiunile, chiar și pe aceea de a fi cea mai frumoasă, iar avizarea înființării grădinilor de copii în capitală și în țară urma să se facă numai dacă acestea îndeplineau condiții corespunzătoare de spațiu și dotare materială. De asemenea, comitetul solicita ca Ministerul Instrucțiunii să numească numai conducătoare destoinice, remarcate printr-o foarte bună activitate didactică, propuse de Societatea Ortodoxă și având recomandare din partea Institutului condus de Luiza Neamțu, la care candidatele susținuseră examenul de aptitudine pedagogică.

Ministerul Instrucțiunii Publice, informat despre faptul că „Doamnele din acel comitet au vizitat toate grădinile de copii din capitală”, le transmitea „viile mulțumiri pentru grija și solitudinea ce-o arată în prosperarea și mersul regulat al acestor școli”¹⁵. Totodată, ministrul Spiru Haret o numește pe Zoe Rosetti-Bălănescu ca președintă a comisiei pentru studierea unificării orarelor grădinilor de copii, avându-le ca membre pe Zoe Vasiliu, inspectoare, și pe Elena Cordoneanu, institutoare¹⁶.

În anul 1913, filialele din Târgu-Ocna și Târgoviște au înființat câte o grădină de copii, la care ministerul a numit alte două conducătoare¹⁷.

La Iași, în același an s-a înființat Grădina de Copii „Alexandru Gr.Mavrocordat” în str. Socola nr. 38 „în localul zidit de societate în 1912 pentru această școală”. Aici frecventau regulat între 40 și 50 copii care la ora 12 primeau un fel de mâncare și pâine, iar la ora 15³⁰ erau serviți cu pâine și cu un adaos de fructe, numit povidlă (magiun) etc.

Conducătoare era d-ra Semiramiza Dimitriu (în 1910 funcționase la Grădina de Copii Galbeni – Valea Seacă, jud. Bacău) „care și-a atras lauda pentru munca stăruitoare care o depune, având ca ajutoare două domnișoare

¹⁴ *Ibidem*, f. 14.

¹⁵ *Ibidem*, f. 15.

¹⁶ *Ibidem*, f. 16.

¹⁷ A.N. București, Biblioteca, SONFR, *Raportul general al Comitetului Central/1913-1914*, f. 1-14.

practicante”¹⁸. A doua grădină de copii din Iași s-a înființat în 1914, în Țicău, la Sărărie, sub conducerea Iuliei Lascarachi (fostă Gheorghiu, care în 1910 fusese conducătoare provizorie la Luizi-Călugăra, județul Bacău). În 1915-1916 erau 75 de copii înscriși, dintre care 40-50 au frecventat zilnic, iar 32 de copii au trecut la sfârșit de an la școala primară¹⁹.

Cele două conducătoare au desfășurat o activitate susținută pentru îngrijirea și educarea copilașilor și au organizat cu aceștia frumoase serbări școlare, prilej cu care se adunau în folosul acestora donații în bani, obiecte de îmbrăcăminte și încălțăminte, jucării și dulciuri de la persoane caritabile și personalități ale orașului, invitate special la Crăciun, la Paști și la sfârșit de an școlar.

La aceste manifestări erau prezente și membre ale SONFR filiala Iași sau din Comitetul Central, uneori președinta Alexandrina Cantacuzino sau chiar M.S. Regina Maria, ocazii pentru copii de a-și exprima recunoștința față de personalitățile binefăcătoare și față de conducerea filialei, „fără îngrijirea căreia mulți dintre ei poate n-ar mai exista”.

În anul 1914, cele 9 grădini de copii din capitală și 10 din provincie au venit în ajutorul unui mare număr de familii de muncitori cărora le primeau copilașii pe timpul zilei, cât părinții erau la lucru. Prin „educațiunea îngrijită ce li se dădea, precum și prin instrucțiunea elementară temeinică ce o primeau” în aceste instituțiuni, micii copilași erau ulterior remarcați ca „niște distinși elevi ai școlii primare”.

În această activitate, plină de dăruire și sacrificii a SONFR în Capitală, s-au evidențiat „admirabilele noastre conducătoare de grădini de copii în frunte cu româncele Elena Nicolaide, Laura Călin, Sabina Rogoutzki, Vasiliu, Nițeanu și Stănescu care au fost îngerii păzitori ai mahalalelor”²⁰.

Pentru a avea o reprezentare a activității acestora vă prezentăm programul serbării de sfârșit de an școlar susținută în data de 30 iulie 1919 de copiii de la Grădina de Copii Nr. 1 „Floreasca” – București, aflată sub conducerea Elenei N. Nicolaide. Această conducătoare era apreciată de toată lumea pentru „zelul și munca depusă și în special de dragostea cea mare ce o poartă copiilor, care o consideră ca o adevărată mamă”²¹.

Programul serbării a început cu *Cuvinte de urare* – cor. Au fost recitate de către copii poeziile *România Mare*, *Drapelul*, *Prăjitura*, *Steagul*, au fost prezentate jocuri naționale *Hora Ardealului*, *Hora țărilor surori*, *Banul*

¹⁸ *Ibidem*, *Dare de seamă a Secțiunii Iași de la 25XI 1915-25 XII 1916*, f. 26-27.

¹⁹ *Ibidem*, f. 35.

²⁰ A.N. București, Biblioteca, *Dare de seamă a Comitetului Central al SONFR pe anul 1916, 1917, 1918 și 1919*, f. 10.

²¹ A.N. București, fond SONFR central, cap. VIII A, dosar 499, f. 46 v.

Mărăcine; jocul costumat *Anotimpurile* – alegorie, jocuri fröbeliene *Muzicanții*, *Soldații* (cunoscute și astăzi ca jocuri cu text și cânt), alegoria *Adevărul, minciuna și înșelăciunea* și marșuri *Suntem soldați* și *Spre Ardeal, spre Ardeal*. Serbarea s-a încheiat cu „*cuvinte de mulțumire*” rostite de Zoe Rosetti-Bălănescu din partea Comitetului Central, de preotul Gh. Alexandrescu din partea cartierului, de d-l Constantinescu din partea părinților copiilor și Elena Nicolaide, directoarea școlii²².

În Secțiunea grădini de copii a Comitetului Central al societății, în anul 1913-1914 activau ca membre Elisabeta Manu, Esmeralda Manu, Zoe Râmnicănu-Bălănescu, Gr. Greceanu, Ana Florescu, Olimpia Bossie, Ștefan Negulescu. Aceștia, convinși că prin „răspândirea de grădini de copii în țară” se realiza „educația națională și religioasă a generațiunii viitoare”, s-au angajat, în continuare, pentru a face „toate sacrificiile spre a le înmulți cât mai mult și a le așeza pe baze cât mai temeinice, potrivit cu nevoile și aspirațiunile poporului român”²³.

În acest scop, în colaborare cu Societatea *Mama Rănișilor*, SONFR „a înființat încă 30 de grădini de copii cu cantină pentru copiii mobilizaților”, dintre care șapte în București și 23 în principalele orașe din țară. Pentru această acțiune, Societatea *Familia Luptătorilor* a pus la dispoziția SONFR câte 2.000 de lei pentru întreținerea fiecăreia dintre aceste noi grădini de copii, timp de 6 luni. De asemenea, Ministerul Instrucțiunii Publice a menținut delegația dată în 1910 Comitetului Central ca „să supravegheze și să inspecteze toate grădinile de copii comunale din Capitală”²⁴.

Din anul școlar 1915-1916 d-na **Elena M. Șeulescu**, membră în Secțiunea grădini de copii, îndeplinea și funcția de inspectoare a grădinilor de copii din București și din întreaga țară care erau patronate de societatea ortodoxă. În această calitate ea a urmărit cu mare atenție îmbunătățirea condițiilor de funcționare a acestor instituții.

Cu prilejul inspecțiilor sanitare efectuate la aceste grădini de copii, medicul Tudor a constatat că starea localurilor era bună, sănătatea copiilor „mai mult decât satisfăcătoare”, iar profesorele **Maria Beiu-Palade** și **Izabela Sadoveanu**, inspectoare școlare din MIP, au apreciat condițiile de bază didactico-materială ale acestora, pregătirea didactică a conducătoarelor și nivelul pregătirii copiilor, aspecte ce se găsesc consemnate în procesele-verbale încheiate.

Inițiativa deosebită a acestei societăți în București este prezentată și în

²² *Ibidem*.

²³ A.N. București, Bibliotecă (III/7535), SONFR, *Raportul general al Comitetului Central din anul 1913-1914*, f. 1-14.

²⁴ *Ibidem*, f. 49.

prima lucrare monografică a învățământului preșcolar din România, în care autoarele au subliniat activitatea SONFR, sub președinția **Alexandrinei Cantacuzino**, care a construit pentru opt grădini din București, aflate sub conducerea acestei societăți, localuri după proiecte tip (două grupe cu 50 copii și locuință pentru directoare), le-a înzestrat cu mobilier și material didactic fröbelian și a organizat cantine și cămine pentru copilași.

Aceste grădini de copii au devenit în primele două decenii ale sec. al XX-lea „primele centre de educație și cultură foarte bine organizate în Capitala țării”, adevărate centre de experimentare pedagogică și pentru alte educatoare care organizau grădini de copii²⁵.

De asemenea, importante contribuții au adus și alte grădini de copii din țară, aflate sub patronajul SONFR, atât în domeniul protecției sociale a copilașilor cât și în cel al învățământului, unde școlile de copii mici deveniseră „instituții model”, iar conducătoarele acestora erau „adevărate făclii” care au luminat activitatea de perfecționare a noului detașament de cadre didactice, care a crescut ca valoare și ca număr an de an și, cu deosebire, după Primul Război Mondial.

Prima grădină de copii din Târgu-Ocna – o realizare a Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române

Comitetul Central al SONFR a acționat cu hotărâre pentru punerea în aplicare a prevederilor legii și statutelor societății, nu numai în București ci și pe întreg teritoriul țării, înființând filiale locale care aveau ca scop „dezvoltarea culturii și educației copiilor români, din punct de vedere religios și național, așa cum cere interesul patriotic”²⁶.

În orașul Târgu-Ocna, în anul 1911, din inițiativa unor vrednice românce s-a înființat o filială a Societății Ortodoxe în Parohia „Precista”²⁷, al cărei comitet, sub conducerea **Lucreției dr. Gheorghiu**, a acționat pentru strângerea fondurilor bănești chiar din primele luni. Astfel, a organizat un bal în 5 martie, o serbare în 19 iunie și o colectă la 15 august și a strâns cotizația pe tot anul, înregistrându-se suma de 479 lei. Din acești bani, 13 lei au fost cheltuieli de cancelarie, iar 466 lei au fost expediați la Comitetul Central al societății²⁸. În anul 1912, în primele patru luni, s-au strâns 43 lei

²⁵ Rodica Șovar, Florica Bălașa, *Un secol de existență legiferată a învățământului preșcolar din România*, Ed. Scorpion 7, București, 1996, p. 45.

²⁶ M. O., nr. 255/17 febr. 1911, p. 10.652-10.653.

²⁷ Elena Ungureanu, *op. cit.*, p. 94-97.

²⁸ A.N. București, fond SONFR, cap. IX A – Comitete parohiale, dosar 547/1911-1913, f. 11.

din cotizații și 15 lei dintr-o colectă făcută de parohul Bisericii „Precista”, în total 58 lei, la care se vor mai adăuga banii strânși din vânzarea „florii galbene” distribuită în orașul Târgu-Ocna și în comunele învecinate acestuia²⁹.

În raportul de activitate înaintat la 26 mai 1912, după ce a prezentat activitatea comitetului de la înființare, președinta Lucreția Gheorghiu o informa pe prezidenta Comitetului Central că *în această localitate se simte mare nevoie de o grădină de copii* și că dorința comitetului filialei este ca aceasta să se înființeze în cel mai scurt timp. În acest scop, ea a propus ca fondurile ce se adună să fie păstrate pe viitor de filială, precizând că *numai înființându-se această grădină în cel mai apropiat timp, spre a fi o dovadă reală a nobilei scop urmărit de societate, ne vom putea menține în localitate*; altfel suntem amenințate să desființăm filiala³⁰.

În final a subliniat că, „într-o mică localitate cu lume puțină și nedeprinsă încă să lucreze pentru scopuri îndepărtate, lupta este foarte grea” dar comitetul își va da toată silința pentru ca societatea ortodoxă să-și atingă scopul³¹. Solicitând ajutorul Prefecturii Bacău, aceasta primește răspuns că se va avea în vedere la formarea bugetului pe anul 1914-1915³².

Cu toate greutățile întâmpinate, totuși comitetul a izbutit să înființeze o grădină de copii în orașul Târgu-Ocna, în data de 8 ianuarie 1913³³. Având ca obiective strângerea legăturii cu membrii filialei, răspândirea și aplicarea ideilor societății ortodoxe în scop cultural, național și religios-creștinesc, precum și pentru a asigura existența grădinii de copii, comitetul filialei a organizat conferințe urmate de serbări.

Prima conferință a fost organizată în localul Școlii de Băieți Nr. 1 din localitate, în data de 22 decembrie 1913, susținută de președinta filialei. Aceasta a arătat însemnătatea și „rostul Societății Ortodoxe în general și al filialei locale în special”, a prezentat fazele înființării filialei și a grădinii de copii, greutățile întâmpinate și a terminat cu un apel către toți binevoitorii și „cu mulțumiri celor care nu numai că ne-au înțeles, dar ne-au și ajutat”. În continuare, a urmat *Serbarea stelei*, un program artistic susținut de grădina de copii.

La 24 Ianuarie 1914 a avut loc în localul Școlii de Fete Nr. 1 din oraș „Serbarea Unirii”, când conferința a fost susținută de institutoarea Izabela Codreanu, membră în comitet, vorbind auditoriului despre însemnătatea

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*, f. 12.

³³ *Ibidem*, cap. X A – filiale, dosar 665/1918-1919, f. 58.

zilei de 24 Ianuarie și despre foloasele acestor serbări în educația copiilor. La 10 Mai 1914, în localul grădinii de copii, a avut loc „Serbarea încoronării primului Rege Român”. Despre însemnătatea acestei zile a vorbit **Veronica Măldărăscu**, conducătoarea grădinii de copii.

Tot în acest local, la 24 iunie 1914, a avut loc „Serbarea încheierii anului școlar”. La această conferință domnișoara Ecaterina A. Duca, institutoare și membră în comitet, a vorbit despre foloasele grădinii de copii. O altă manifestare artistică a avut loc la 14 septembrie 1914, când copiii au prezentat „Serbarea începerii anului școlar”, în același local. Au asistat la aceste serbări membrele filialei și numeroase persoane „care au rămas pe deplin mulțumite de cele auzite și văzute”, remarcând progresele copilașilor care „au executat diferite jocuri și au recitat și cântat”³⁴.

Pentru a asigura fondurile necesare funcționării grădinii de copii s-au dat două reprezentații de cinematograf la data de 10 martie și 22 mai 1914, s-a activat strângerea cotizațiilor și taxele școlare pentru grădina de copii și, cu sprijinul președintei filialei, s-au adunat câteva donații în bani, asigurând astfel buna funcționare a acesteia și în anul școlar următor. Așa cum a consemnat Veronica Pompeiu, secretara filialei, pentru anul școlar 1914-1915, erau înscriși 41 copii, din care frecventau cu regularitate 32. Dintre aceștia, 9 copii plăteau o taxă de 2 lei lunar, 6 câte 1,50 lei lunar, iar ceilalți nu plăteau nimic.

Datorită activității președintei filialei, la 1 nov. 1914 se înregistraseră 148 de membre ale filialei (cu 15 membre mai multe față de 1913) care, în frunte cu comitetul, au sprijinit grădina de copii pentru a intra în al doilea an de existență, asigurându-i „un loc trainic prin mersul său sigur, liniștit și folositor”³⁵.

Dureros era faptul – se consemna în darea de seamă – că administrația locală „arată o indiferență neexplicabilă pentru această instituție, nevoind a contribui decât doar cu lemne pentru încălzit”³⁶.

Situația financiară pentru anul social 1 nov. 1913 – 1 nov. 1914, întocmită de casiera filialei, Ecaterina A. Duca³⁷, se prezenta astfel:

- a) La **Încasări**, 2.050,15 lei proveneau din:
- 419,65 lei report din anul precedent,
 - 500 lei donație de la Comitetul Central,
 - 100 lei donați de Doamna Cantacuzino,
 - 100 lei donați de „Familia Luptătorilor”, filiala locală și

³⁴ A.N. București, Biblioteca, *SONFR, Dare de seamă/1913-1914*, f. 73-74.

³⁵ *Ibidem*, f. 74.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*, f. 74 și 75.

– 100 lei donați de avocatul N.I. Ionescu.

Diferența era constituită din taxe școlare și cotizații lunare, din banii obținuți de la reprezentațiile de cinema din lunile martie și mai 1914 și din vânzarea unor stegulețe și flori primite de la Comitetul Central.

a) La **Cheltuieli**, suma de 1.517,65 lei reprezenta leafa servitoarei, salariul conducătoarei, chiria localului de școală, suma pentru rechizite de cancelarie și materiale de curățenie;

b) **Sold**: 532,20 lei. În anul școlar 1915-1916, grădina de copii a funcționat cu 45-50 copii. Lucreția Dr. Gheorghiu, împreună cu membrele comitetului, a desfășurat o susținută activitate pentru a menține grădina de copii. Filiala a încasat 1.250 lei, din care 500 lei de la Comitetul Central; 200 lei de la Primăria Târgu-Ocna; 200 lei de la Doamna Ghica; 300 lei cotizație de la membrii comitetului; 50 lei proveneau din vânzarea măștișoarelor primite de la București. Cheltuielile însumau 1.610 lei, din care 500 lei pentru chiria localului, 500 lei salariul conducătoarei, 360 plata servitoarei, 250 lei pentru gospodărirea cancelariei. Diferența de 360 lei credem că s-a acoperit din încasările și donațiile obținute la cele două serbări ce au avut loc la datele de 14 ian. și 25 iun. 1914³⁸.

Conducătoarea grădinii de copii, Veronica Măldărăscu, a fost inspectată în ziua de 4 dec. 1914 de către inspectoarea Maria Beiu-Paladi din MIP, care a asistat-o la lecția „Intuiție*Iepurele*”, „admirabil ținută și ca metodă și ca ton, căutând cu multă pricepere părțile și calitățile caracteristice ale iepurelui”, apreciind că „o frumoasă lecție de intuiție, ca aceasta, nu se întâlnește adesea”³⁹.

Cei 24 de copii curați, vioi, atenți și drăgălași „au cântat cu vioiciune și expresie cânteccele potrivite special pentru vârsta fragedă a copiilor”. Recomandându-i să prezinte din experiența sa și altor colege, inspectoarea a consemnat: „Aducem laude binemeritate D-nei Veronica Măldărăscu pentru activitatea D-sale ca conducătoare a acestei grădini de copii”⁴⁰.

Începând cu data de 1 sept. 1916, din cauza războiului și a evacuării forțate – orașul Târgu-Ocna fiind bombardat –, activitatea grădinii de copii, ca și a școlilor primare, a fost întreruptă până la 1 sept. 1918⁴¹.

³⁸ A.N. București, fond SONFR, cap X A – filiale, dosar 665/1918-1919, f. 13.

³⁹ A.N. București, fond MCIP, dosar 13/1915, f. 263.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ A.N. București, fond SONFR, cap. X A – filiale, dosar 665/1918-1919, f. 58.

O grădină de copii a Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor din România, organizată în Bacău

După ocuparea de către inamic a unei mari părți din teritoriul țării noastre și apoi stabilizarea frontului – cu mari pierderi materiale și umane – pe linia Mărăști, Mărășești, Oituz, și în jud Bacău, ca și în întreaga țară, deveniseră stringente măsurile de salvare a tot ce se putea pentru evitarea dezastrului național.

În acea situație au acționat numeroase organizații umanitare și naționale, dintre care amintim pe cea a Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române, care avea o filială și în orașul Bacău. Aceasta a fost înființată în ziua de 29 august 1916 cu sprijinul principesei **Olga Sturdza**, președinta secțiunii Iași a SONFR⁴², cu scopul de a ajuta pe copiii bărbatilor mobilizați și pe cei orfani sau săraci, dându-le adăpost, hrană, îmbrăcăminte și educație.

O contribuție deosebită a avut și părintele paroh **Theodor Zotta** care, imediat după începerea războiului, a acționat pentru înființarea filialei băcăuane, înscriind ca membri oameni cu mare suflet și cu credință în Dumnezeu, cetățeni ai urbei cu nume de mare rezonanță ca: Florica, Maria și Panait Cantilli (ultimul, fost prefect în perioadele 1904-1907 și 1911-1912); Savel Suțescu, Grigore V. Crivăț, Gh. Enea – preoți; Olimpia Vasilescu – soția lui Gh. Vasilescu, membru în Consiliul de administrație al Fabricii „Letea” Bacău, profesorul Lascăr Veniamin – primarul orașului Bacău, și Clara Florescu – soția unui mare proprietar din oraș. Toți acești membri, la prima întâlnire, din data de 29 septembrie 1916, au stabilit măsurile ce trebuie luate pentru strângerea fondului filialei și pentru întocmirea statisticii copiilor care aveau nevoie de ajutor⁴³.

Conform planului stabilit, s-au format subcomitete din preoți și doamne din societate care au adunat ajutoare din oraș, au întocmit evidența copiilor ce vor fi ajutați de societate și au înscris noi membri cotizanți în filială. Înfruntând numeroase greutăți, comitetul filialei a reușit ca la data de 23 aprilie 1917 să inaugureze grădina de copii care „s-a înființat în casele D-nei M. Dumbrăveanu [din] strada Bacău-Focșani (azi, Calea Mărășești), nr. 18, care era împodobită cu frumoase flori și tricolorul român”⁴⁴.

Asistența – membrii comitetului și ai filialei Bacău, precum și invitați, după sfințirea localului de către părintele protoiereu Zotta – a ascultat și frumoasa cuvântare a acestuia despre scopul urmărit de către SONFR. Au

⁴² Elena Ungureanu, *op. cit.*, p. 109-113.

⁴³ A.N. București, fond SONFR, cap. X A – filiale, dosar 664/1917-1918, f. 1.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 18.

urnat d-na Zamfira Dimitrescu, casiera filialei, care a prezentat „Darea de seamă de situație financiară a societății”, și doamna Maria Glogoveanu, membră în Comitetul Central al Societății Ortodoxe, care „a mulțumit călduros invitaților și membrilor prezenți pentru munca ce au depus pentru înfăptuirea acestei grădini”. Celor 50 de copii aflați sub conducerea d-rei Ecaterina Vasiliu „li s-a împărțit îmbrăcăminte oferită de d-nele membre, după care li s-a servit masa la cantina” grădinii de copii.

Printre persoanele invitate să participe la acest eveniment s-a numărat și sublocotenentul profesor Ion Scurtu care, printr-o scrisoare adresată Mariei Glogoveanu, își exprima regretul că în ziua inaugurării grădinii de copii s-a aflat în imposibilitatea „de-a putea asculta invitației Onor Comitet..., precum și glasului inimii” sale, fiind ocupat cu „lucrări din ordinul comandantului”⁴⁵. După câteva zile de la acel eveniment, acesta îi confirma d-nei Glogoveanu primirea unui articol despre „inaugurarea operei de binefacere” a SONFR, pentru a fi publicat, apreciind că „e bun și îl voi da redactorilor când vor veni de la Iași, unde se tipărește ziarul”⁴⁶.

Mobilierul de grădiniță a fost donat de Maria Gheorghiu și era compus din 20 măsuțe, 60 scăunele, o masă cu scaun, o tablă școlară, un dulap pentru material didactic și 4 cuiere pentru copii. Mobilierul și ustensilele pentru bucătărie și sala de mese au fost donate de Clara Florescu, respectiv 2 mese cu 5 bănci (pentru sala de mese), o masă pentru bucătărie, o etajeră pentru vase, 2 oale mari de tuci, 2 tigăi de tuci, o oală smălțuită și alte 8 obiecte strict necesare la gătitul hranei. D-na Stratulato a mai donat 20 străchini de lut și 40 linguri de lemn, iar d-l Jaliu a completat inventarul bucătăriei cu 11 șervete și un lighean pentru vase, așa cum rezultă dintr-un raport de activitate pentru perioada oct. 1917-20 nov. 1918, semnat de președinta Clara Florescu și de secretara filialei, Alina Goga⁴⁷.

În această perioadă, acestui inventar i se adaugă și alimente și zarzavaturi în valoare de 1.853 lei și un capital de 8.100 lei depuși la Banca Bacăului spre fructificare și 607 lei și 10 bani numerar la d-na Budu, noua casieră a filialei⁴⁸.

La propunerea Comitetului filialei Bacău a SONFR, la grădina de copii a fost numită conducătoare **d-ra Ecaterina Vasiliu**, care funcționa cu titlu provizoriu⁴⁹ în comuna Domnița Maria (azi, cartierul Letea, mun. Bacău)

⁴⁵ *Ibidem*, f. 9.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 18-19.

⁴⁷ A.N. București, Biblioteca, SONFR, *Dare de seamă a Secțiunii Bacău a SONFR de la 20 XI 1917 la 20 XI 1918*, f. 143-144.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ A.N. Bacău, fond *Inspectoratul Școlar al județului Bacău*, dosar 1/1913, f. 17.

din anul 1914. Această conducătoare a primit aprobare de la MIP doar pentru detașare la grădina de copii SONFR din anul școlar 1916-1917, din cauză că legea prevedea că numai „după un stagiu de 6 ani ea avea dreptul a se transfera pe un post vacant în oraș, după susținerea unui examen de înaintare, trecut cu succes”⁵⁰.

Încă de la început, activitatea desfășurată la această grădiniță de copii a fost notabilă, conducătoarea acesteia organizând frumoase serbări cu copiii. Prima a avut loc la 9 dec. 1919, în sala Cercului Militar din localitate, precedată de un „ceai”, când s-a strâns suma de 4.285 lei. Din acești bani s-a cheltuit suma de 2.232 lei pentru îmbrăcămintea a 25 copii iar restul de 2.053 lei au fost depuși la casieria filialei.

La a doua serbare, din 20 dec. același an, organizată în localul grădinii de copii, pentru Pomul de Crăciun, în prezența comitetului, a părinților și a câtorva invitați, s-au distribuit copiilor haine și câte o jucărie. Fondul de 2.053 lei a fost mărit cu suma de 556 lei realizată prin cheta făcută de membrele filialei în două biserici în zilele de Crăciun, asigurându-se și prin aceste căi o bună întreținere a copilașilor, care primeau și o masă pe zi⁵¹. La aceste fonduri s-a adăugat și suma de 3.840 lei, subvenție de la Societatea „Familia Luptătorilor”, venită de la Comitetul Central al SONFR, prin secțiunea Iași, în două rate.

Membrele comitetului filialei băcăuane au urmărit îndeaproape activitatea grădinii de copii, programând întâlniri periodice la sediul acesteia⁵² și fiind preocupate de îmbunătățirea condițiilor de viață ale copilașilor, ele au intervenit la centrala București a SONFR pentru a se muta în alt local, mai spațios⁵³.

Noua președintă a comitetului filialei Bacău, **Olimpia ing. Vasilescu**, aleasă la 17 dec. 1919 în locul celei demisionate – Clara Florescu, a acționat mai bine pentru creșterea numărului de membri cotizanți și a averii societății.

După două luni de activitate ca președintă a constatat cu nemulțumire că printre dificultățile cele mai mari se număra și lipsa unui local corespunzător pentru grădina de copii. Mărturisindu-i d-nei Maria Glogoveanu că aceasta funcționează „încă în vechiul local cu totul impropriu”, Olimpia ing. Vasilescu și manifesta intenția de a vizita grădinile de copii din capitală pentru a trage învățămintele necesare, întrucât altfel nu

⁵⁰ M. O., nr. 58/12 iunie 1909, *Legea pentru școlile de copii mici*, art. 6, p. 2410.

⁵¹ A.N. București, Biblioteca, SONFR, *Dare de seamă a SONFR filiala Bacău de la 20 XI 1917 până la 20 XI 1918*, f. 143.

⁵² A.N. București, fond i, cap. X A – filiale, dosar 664/1917-1918, f. 3-5.

⁵³ *Ibidem*, dosar 665/1918-1920, f. 7.

i-ar plăcea „a lua angajament” pe care nu-l poate îndeplini cu succes⁵⁴.

Dorința ei era cumpărarea unui „imobil ce ar putea corespunde cerințelor unui cămin (pentru eleve – n. n.), alăturând la el și actuala grădină de copii”⁵⁵, în valoare 180.000 lei în total.

În rezolvarea acestei probleme s-a implicat mult și **Mircea Cancicov** care, în calitate de avocat al societății, i-a dat sfaturi președintei în legătură cu condițiile în care poate cumpăra un imobil, respectiv 50% credit și 50% bani. Întrucât societatea avea doar 30.000 lei, Olimpia Vasilescu a fost nevoită să solicite ca ajutor de la Comitetul Central al SONFR suma de 50.000 lei. Mircea Cancicov i-a aranjat „începerea tratativelor în mod gratuit, cheltuielile actelor privindu-l pe vânzător”⁵⁶. Avocatul Mircea Cancicov dovedea astfel nu numai o înaltă competență profesională, cu care se făcuse deja cunoscut, ci și generozitatea față de inițiativa curajoasă a comitetului, oferind suma de 100 lei la cotizația anuală, o sumă de 2-3 ori mai mare decât cele oferite de alți membri⁵⁷.

Chiar din anul școlar 1920-1921, grădina de copii s-a mutat într-un local închiriat în strada I.S. Sturdza, având și cantină, apoi în strada Bacău – Ocna (azi, str. Oituz) la nr. 30, funcționând împreună cu „căminul pentru elevele de curs secundar care urmează la școlile statului și la pensioane”. Aici, mutându-se la 15 oct. 1921, se face cunoscut că „pentru grădina de copii s-au rezervat două camere. Copiii săraci iau masa la cantina întreținută de fondurile societății”.

Controalele efectuate de către inspectorii școlari de la Inspectoratul Școlar al Regiunii Iași, în subordinea căruia intra și județul Bacău, au consemnat aprecieri frumoase referitoare la preocuparea d-rei Ecaterina Vasiliu, conducătoare înaintată, întotdeauna „prezentă la datorie”, preocupată pentru a menține curățenia și ordinea în sălile de clasă. De-a lungul anilor, conducătoarea a asigurat o frecvență foarte bună a copiilor și a desfășurat o susținută activitate, reflectată de lecții desfășurate metodic, cu conținut educativ, moral-religios ca: recitări de poezii, jocuri fröbeliene, istorioara *Copilul milos*, povestirea *Cei trei purceluși*, cântecul *Reîntoarcerea primăverii* sau lecții de lucrări practice ca: desene, cusături pe carton, coșulețe de hârtie. Copiii se prezentau întotdeauna „vioi și curați, sănătoși”, iar sala de clasă era permanent bine întreținută” și mobilierul în bună stare⁵⁸, primind calificativele „Mulțumitor” și „Destul de bine”⁵⁹.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 64.

⁵⁵ *Ibidem*, dosar 666/1920-1921, f. 22-23.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*, dosar 668/1923-1924, f. 8-9.

⁵⁸ A.N. București, fond MCIP, dosar 105/1927, f. 471-474.

Această grădină de copii a funcționat sub patronajul filialei Bacău a SONFR până la sfârșitul anului 1926, iar din anul 1927, conform Legii învățământului din 1926, a trecut în administrarea Ministerului Instrucțiunii Publice, atribuindu-i-se denumirea *Grădina de Copii Nr. 3 Bacău*, grădină de tip urbană⁶⁰.

*

Concluzii

La începutul secolului al XX-lea, activitatea Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române (constituită în 1910) a contribuit la dezvoltarea culturii și educației copiilor români din punct de vedere religios și național (așa cum cerea interesul patriotic), înființând grădinițe de copii, școli și internate pentru elevi și eleve, în care cursurile se predau în conformitate cu programele Statului, dar sub „imediata supraveghere a societății”.

Comitetul Societății Ortodoxe s-a preocupat să îmbunătățească condițiile de funcționare ale grădinițelor de copii, construind localuri proprii după proiecte tip de la Casa Școalelor (două grupe cu 50 copii și locuință pentru directoare), înzestrându-le cu mobilier și material didactic fröbelian, și organizând cantine și cămine pentru copilași (care îndeplineau toate condițiile), solicitând sprijin primăriilor pentru a le susține cu subvenții și Ministerului Instrucțiunii pentru a le încadra cu personal competent și devotat activității caritabile.

În anul 1914 erau 9 grădini de copii în capitală și 10 în provincie (dintre care una la Târgu-Ocna, înființată în 1913, și alta la Bacău, în 1917). Acestea au venit în ajutorul unui mare număr de familii de muncitori, cărora le primeau copilașii pe timpul zilei (cât părinții erau la lucru), unde se realiza „educația națională și religioasă a generațiunii viitoare”. Aceste grădinițe (între care se remarcaseră și cele din județul Bacău) deveniseră adevărate centre de educație și cultură națională și puternice „instituții model” în domeniul protecției sociale a copilașilor, cât și în cel al învățământului.

⁵⁹ *Ibidem*, dosar 135/1927, f. 469.

⁶⁰ „Buletinul Oficial al Ministerului Instrucțiunii Publice”, nr. 10-12, București, 1926, p. 956.